

Żołnierz na zdjęciu

Cel edukacyjny: Uczniowie zastanowią się nad powodami, które mogły skłonić członka jednostek nazistowskich do dobrowolnego udziału w ludobójstwie Żydów w Europie podczas II wojny światowej.

Słowa kluczowe: druga wojna światowa, antysemityzm, ówczesne perspektywy, formułujemy uzasadnioną odpowiedź

Praca z poszczególnymi slajdami:

Uwagi:

1 ANALIZA ZDJĘCIA (2 min.)

Oglądanie zdjęcia za pomocą lupy i czytanie opisu.

Opis przedstawia uczniom podstawowy kontekst zdjęcia.

2 WYRAŻANIE ODCZUĆ (3 min.)

Zapisywanie wrażeń ze zdjęcia w polu tekstowym.

Uczniowie mogą okazywać niepokój, jaki w nich budzi zdjęcie.

3 OPIS ZDJĘCIA (5 min.)

Oznaczanie grup osób na zdjęciu i ich opis.

Uczniowie mogą oznaczyć grupy jako cywilów i żołnierzy, ewentualnie ofiary i sprawców itp. Kolejne możliwości to dorośli i dzieci, kobiety i mężczyźni. Ten krok przyczynia się do uświadomienia sobie, że ludzie w tej sytuacji są ściśle podzieleni na dwie grupy, znajdujące się w niewspółmiernej pozycji punktu widzenia władzy.

4 KONTEKSTUALIZACJA ZDJĘCIA (10 min.)

Badanie źródeł w galerii uzupełniającej i dopełnianie opisu zdjęcia głównego.

Źródła przybliżają uczniom żołnierza Josefa Blösche, który działał w getcie warszawskim podczas jego likwidacji, towarzyszył cywilom do miejsca, z którego wywieziono ich do obozu zagłady w Treblince, ale wielu z nich również sam uśmiercił.

Uczniowie dowiadują się, że Blösche był sądzony po wojnie, a odnośnie swoich działań w getcie wprost się przyznał na odwrocie zdjęcia. Mogą zauważyć, że przed sądem zeznawał bez oznak refleksji czy poczucia winy. Opinia z psychologii kryminalnej pozwala uzupełnić wiedzę o sadyzmie, który się w nim w pełni rozwinął z możliwością bezkarnego krzywdzenia Żydów. Zdjęcia materializują środowisko, w którym doszło do masowego mordu.

5 SKALOWANIE SŁÓW KLUCZOWYCH (5 min.)

Zwiększenie lub zmniejszenie przyczyn, które mogły skłonić Blösche do agresywnego działania, w zależności od ich znaczenia.

Ze źródeł można wywnioskować, że wszystkie wymienione powody odegrały większą lub mniejszą rolę w agresywnych działaniach Blösche.

6 INTERPRETACJA ŹRÓDEŁ (10 min.)

Na podstawie wcześniejszej analizy zdjęć oraz innych źródeł uczniowie odpowiadają do pól tekstowych na pytania: ? Wyjaśnij, jakie powody wskazałeś/wskazałaś na poprzednim slajdzie i dlaczego. ? Co jeszcze potrzebowabyś/potrzebowałabyś wiedzieć, aby lepiej zrozumieć działania Josefa Blösche?

Jako doskonałą odpowiedź można uznać taką, gdy uczniowie stwierdzą, że wszystkie powody mogły odegrać pewną rolę i nie można stwierdzić, które były bardziej decydujące. Trafne jest również spostrzeżenie, że sam Blösche w sądzie nie uzasadnił konkretnie swoich działań i najwyraźniej nie odczuwał wobec nich winy ani wstydu.

Drugie pytanie otwiera przestrzeń do dalszej refleksji uczniów nad powodami, dlaczego Blösche mordował. Nauczyciel może je wykorzystać w dalszej dyskusji. Nauczyciel może uznać za dobre pytania mające na celu rozwinięcie podanych powodów, np. co powinniśmy wiedzieć o zobowiązaniu lub dobrowolności spełniania rozkazu w jednostkach nazistowskich.

Kolejne możliwości wykorzystania na lekcji:

- Temat można atrakcyjnie poszerzyć o pytanie postawione przez niektórych socjologów i historyków po 1945 r.: Dlaczego do tej pory pozornie zwyczajni ludzie mogą być skłonni do popełniania przemocy wobec innych ludzi? Współudział żołnierzy niemieckich na ludobójstwie nie można bowiem w pełni wytłumaczyć strachem z niewykonania rozkazu ani podłożem patologicznym. Do tej pory nie znaleziono ani jednego dowodu na to, że niemieckiemu żołnierzowi za niewykonanie zabójstwa cywilów, groziłaby kara, która by dla niego była zagrożeniem życia lub zdrowia. Udział osób o podłożu patologicznym w wojsku przy tym eksperci oszacowali na 5-10 proc., zresztą podobnie jak w populacji ogólnej.
Uczniowie mogą czerpać informacje z badań Stanleya Milgrama i eksperymentu więziennego Philipa Zimbardo (oba zostały sfilmowane: Eksperymenter, reż. Michael Almereyda, 2015; Eksperyment, reż. Paul Scheuring, 2010) lub z prac historycznych Sönke Neitzela i Harald Welzera (Vojáci: Protokoly o boji, zabíjení a umírání, Praha 2014) czy Christophera R. Browninga (Obyčejní muži. 101. Záložní policejní prapor a „konečné řešení“, Praha 2002).
- Uczniowie mogą szukać informacji o życiu Josefa Blösche (*1912) i dyskutować, czy nie wykracza on w dużym stopniu poza standard zwykłego człowieka. Rodak z miasta Frýdlant w Czechach Północnych udzielał się w radykalnych sudeckich stowarzyszeniach niemieckich od najmłodszych lat, a karierę wojskową rozpoczął po wcieleniu Sudetów do III Rzeszy, jeszcze jako kawaler, świadomie w jednostkach nazistowskich (SS i Gestapo).
Po wojnie prowadził niepozorne życie rodzinne w NRD, przede wszystkim jednak z tego powodu, aby nie została ujawniona jego tożsamość. W 1967 roku został aresztowany, a dwa lata później stracony za zbrodnie wojenne, konkretnie za udział w eksterminacji 300 tys. warszawskich Żydów i zamordowaniu do 2 tys. osób. (Źródło: Heribert Schwan – Helgard Heindrichs: Der SS-Mann. Josef Blösche – Leben und Sterben eines Mörders. Monachium 2003).
- Uczniowie mogą być poproszeni, aby poszukali w Internecie informacji, które pozwolą im zidentyfikować chłopca oraz inne osoby cywilne na zdjęciu i ewentualnie dowiedzieć się, jakie były ich dalsze losy. Mogą zacząć od hasła „Warsaw Ghetto Boy” w angielskiej wersji Wikipedii.